

Els danys de les polítiques prohibicionistes en l'àmbit de les drogues

The damage caused by prohibitionist drug policies

REBUT: 30.09.2015 // ACCEPTAT: ACCEPTAT: 02.02.2016

David Pere Martínez Oró

Unitat de Polítiques de Drogues. Universitat Autònoma de Barcelona

Oriol Romaní Alfonso

*Medical Anthropology Research Center (MARC)
Universitat Rovira i Virgili*

Resum

Els dos principals objectius de les polítiques prohibicionistes, en l'àmbit del consum de drogues, són eradicar els cultius declarats il·lícits, i evitar el consum de les drogues fiscalitzades. Els Estats, en la seva obstinació per complir-los, mitjançant tot tipus d'estratègies militars i policials, han provocat un quantitat ingent de danys i conseqüències no previstes. El present article presenta els danys causats a la Salut Pública i als Drets Humans; la discriminació i l'estigma infligit als usuaris, el dispendi de fons públics, la violència i les xarxes criminals i la contaminació ambiental. Vistos aquests efectes, podríem dir que el model ha fracassat; però per explicar-nos la seva vigència malgrat tantes desgràcies, haurem d'acudir a reconèixer les seves funcions com a sistema de control social «dur» en un món en plena transformació.

Paraules clau: prohibicionisme, polítiques de drogues, control social, danys.

Abstract

The two main objectives of prohibitionist drug policies are eradicating illicit crops and preventing the consumption of illegal drugs. In their efforts to meet these goals, states have used a range of military and police strategies, causing multiple unforeseen consequences. This article describes damage to public health and human rights; discrimination and stigma inflicted on users; misuses of public funds; the growth of violence and criminal networks; and environmental pollution. Taking these effects into account, we can see clearly that the prohibitionist model has failed. The explanation for its ongoing use despite so many negative consequences lies in its usefulness as a system of "hard" social control in a world in transformation.

Keywords: prohibition, drug policy, social control, damage.

Introducció

El prohibicionisme fou impulsat per la minoria WASP (*White, Anglo Saxon & Protestant*) als Estats Units durant la segona meitat del segle XIX, amb la finalitat d'eliminar les drogues perquè representaven “un vici moral que pertorbava els sentits” (Díaz 1998:65). La seva implementació fou progressiva, al llarg de les primeres dècades del segle XX, gràcies a les resolucions de convenis internacionals –com el de La Haia de 1912 que restringia la producció i venda d'opi i els seus derivats o mitjançant lleis internes com la *Marihuana Tax Act* de 1937, que prohibia el cànnabis als EUA. El punt culminant de la seva implementació fou l'aprovació de la Convenció Única d'Estupefaents de 1961, on el seu preàmbul afirmava: “las Partes en la Convención se declaran preocupadas por la salud física y moral de la humanidad” i “conscientes de su obligación de prevenir y combatir el mal representado por la toxicomanía”. La Convenció de 1961 fou complementada pel Conveni sobre Substàncies Psicotròpiques de 1971 i la Convenció de Nacions Unides contra el tràfic il·lícit d'estupefaents i substàncies psicotròpiques de 1988. Aquests, d'obligada ratificació per tots els Estats membres de les Nacions Unides, ordenen les polítiques de drogues nacionals amb la finalitat d'eradicar els cultius i el consum de les substàncies fiscalitzades.

Després de més de 50 anys de l'aprovació de la Convenció de 1961, els resultats evidencien que intentar aconseguir “un món lliure de drogues” produeix una quantitat ingent de danys “no previstos” i obliga a buscar alternatives (Collins 2014a:5). Per a certs col·lectius, les intencions del prohibicionisme poden semblar assenyades, però les accions a càrrec de l'erari públic han d'oferir alts índexs d'eficiència, situació que no compleix, ni molt menys, el prohibicionisme. Tal com assenyalen Mejía i Restrepo (2014:27), no és qüestió de bones intencions, és qüestió de resultats. La insostenibilitat del prohibicionisme aviva el debat sobre la reforma d'unes polítiques més eficaces i justes (ENCOD, 1998; GCDP 2014:12-18). Aquestes s'han d'orientar cap a enfocaments heterogenis i situats contextualment, perquè les estratègies de “recepta única” comporten plantejar objectius inabastables i danys incalculables (Collins 2014b:13). Danys respecte els quals també es planteja ara la responsabilitat dels Estats que han mantingut aquestes polítiques (Miró 2014).

Els danys del prohibicionisme

Diferents ens han estudiat els danys del prohibicionisme i les evidències del seu fracàs. La ingent literatura publicada en els darrers anys –especialment, a partir de 2008 quan la UNODC¹ va reconèixer per primera vegada les conseqüències “no desitjades” de les polítiques de fiscalització, i multiplicada a partir del 2012 amb vistes a la UNGASS 2016² sobre polítiques de drogues– mostra l'interès per plantejar alternatives al prohibicionisme. La negativa dels agents prohibicionistes a qualsevol alternativa a la via repressiva provoca que els resultats siguin nefastos i els danys terribles. A continuació es realitza una anàlisi de les conseqüències “no desitjades” de les polítiques de fiscalització, tant a nivell mundial com estatal, amb especial atenció als danys relacionats amb les polítiques del cànnabis, substància

¹ United Nations Office on Drugs and Crime per les seves inicials en anglès.

² United Nations General Assembly Special Session.

de la qual el debat és més candent i la seva regulació més propera. Utilitzem sis categories per ordenar els danys: 1. Salut pública. 2. Drets Humans. 3. Estigma i discriminació. 4. Malbaratament de fons públics. 5. Xarxes criminals, conflicte, corrupció, 6. Conseqüències ambientals.

De tota manera, i com recollirem a les conclusions, volem recordar que si el prohibicionisme ha estat tan persistent, malgrat els danys que ara analitzarem, és segurament perquè ha complert unes funcions latents de control social “dur” que, almenys en països formalment democràtics, només es podien justificar per una “evidència moral inapel·lable” com la que “la droga mata”, un sistema de control social molt adequat en un moment en què s’ha volgut trencar el consens democràtic emanat de la Segona Guerra Mundial, especialment a l’àrea euro-americana (Fontana 2011), pel fet que moltes de les mesures imposades pel neoliberalisme no es podien legitimar a partir del liberalisme mateix i havien de buscar un nou tipus de legitimació.

Danys a la Salut Pública

La defensa de la Salut Pública representa l’argument més quimèric del prohibicionisme per defensar les polítiques punitives. Els injectors de drogues, especialment, es veuen amenaçats per detencions, multes, i fins i tot, penes de presó. Per això es desplacen a zones menys vigilades, però alhora més insalubres, on poden contreure amb més facilitat malalties infeccioses perquè no disposen d’espais adequats i materials higiènics. És més, la pròpia tècnica d’injecció sembla respondre moltes vegades a la lògica d’obtenir el màxim dels efectes buscats amb el mínim de substància, donat el context il·legal en què aquesta s’ha d’aconseguir (Gamella 1991). Segons el Sistema de Vigilància Epidemiològica del VIH/SIDA, a l’Estat espanyol entre 1981 i 2014 es notificaren 49.672 casos de SIDA entre persones injectores. De la Fuente *et al.* (2006) estimen que entre 1980 i 2006, moriren per sobredosi entre 20.000 i 25.000 injectors, uns 100.000 havien contret el VIH (dels quals gran part van morir) i més de 100.000 s’havien infectat d’hepatitis. La major part d’aquests casos s’haguessin pogut evitar mitjançant la implementació de programes de manteniment amb metadona i estratègies de reducció de danys. Programes i estratègies que les veus prohibicionistes assenyalaven com un símptoma de debilitament davant la lluita contra “la Droga”.

En l’actualitat, el prohibicionisme encara es resisteix la implementació de polítiques de reducció del dany. En els països on aquestes estan prohibides els índexs de VIH entre injectors supera el 40%. Es difonen hepatitis i altres infeccions i es dificulta la millora de la salut dels consumidors (GCDP 2012). Count the Cost (2014g:6) assenyalava que 76 països estan mancats de programes d’intercanvi de xeringues i 89 prohibeixen els substitutius d’opiacis. La situació és encara més dramàtica a les presons, on els consums són extremadament insalubres i contribueixen enormement al deteriorament de la salut dels reclusos (Wola 2010). Sense oblidar que “l’opi-fòbia” prohibicionista comporta, segons l’OMS, que 5.500 milions de persones tinguin un accés escàs o inexistent a un tractament adequat per mitigar el dolor (Collins 2014b:11).

En el cas de la prevenció dels consums de drogues resulta difícil quantificar els danys, tot i que és evident la falta d’eficàcia de les estratègies abstencionistes. Els programes de prevenció basats en arguments prohibicionistes es centren en assenyaluar les conseqüències negatives de les drogues, imbricant l’alarma i el rebuig

(IDPC 2012:66). A l'Estat espanyol, segons les memòries del Plan Nacional Sobre Drogas, 12.886.551 d'alumnes van rebre prevenció universal entre 2003 i 2012, és a dir, a una raó de més d'un milió d'alumnes per any (el mínim fou el 2003 amb 942.001 i el màxim el 2008 amb 1.602.821). Alumnes que reberen una informació tremendista que esdevé inútil entre tots aquells que s'aproximen a les drogues (Bernabeu i Sedó 2013). Inservible perquè provoca rebuig i desconfiança, per tant és impossible que estimuli una reflexió sobre els propis consums que possibiliti uns consums responsables (Duff 2011) que inclouen la decisió de no consumir en determinades circumstàncies, provoquen pocs danys i permeten continuar amb una vida normalitzada.

Pel que fa a la recerca, el prohibicionisme estimula, econòmicament i política, la producció de coneixement centrat en els problemes de salut, però en cap cas avalua les seves conseqüències en la salut dels consumidors (Collins 2014b). El suport econòmic a investigacions enfocades en els danys permet legitimitzar el prohibicionisme perquè la credibilitat de la "ciència" possibilita construir les drogues com inequívocament perverses, i per tant, l'opinió pública aplaudirà les polítiques de tolerància zero. Els danys de la ciència "lysenkoista" també són extremadament difícils d'avaluar, però tal com assenyala Moore (2010) la sinèrgia entre ciència i política prohibicionista impossibilita investigar des d'altres perspectives i obtenir altre tipus de resultats.

En efecte, aquí hi ha, també, un problema metodològic, que és l'ús simplista i gairebé exclusiu de l'epidemiologia biomèdica en detriment d'altres perspectives que plantegen prèviament una ruptura epistemològica amb els discursos hegemònics del sentit comú dominant. Ens referim principalment a les de tipus qualitatiu basades en models d'anàlisi de la complexitat (Menéndez 1998). No és estrany, en aquest sentit, que quan l'Antropologia Mèdica ha entrat a analitzar el camp de les drogues, hagi estat molt crítica amb el prohibicionisme (Pallarés 1995; Díaz 1998; Romaní 1999; Bourgois 2002; Epele 2010; Moore 2010; Menéndez 2012; Martínez Oró 2015).

En els darrers anys, amb la finalitat de driblar la fiscalització del cànnabis ha augmentat la venda de cannabinoïdes sintètics per Internet. Aquest tipus de presentacions han tingut cert impacte en països on la disponibilitat és limitada. En el cas espanyol el consum és mínim, perquè segons l'enquesta EDADES del PNSD el 0,5%³ dels espanyols els ha consumit alguna vegada a la vida. Segons Seely, Lapoint, Moran i Fattore (2012), és recurrent entre els participants de fòrums virtuals destacar les males experiències viscudes amb el cànnabis sintètic, i el 93% prefereixen el cànnabis natural. Els danys d'aquests compostos sintètics són múltiples (pànic, confusió, nerviosisme...), i superen amb escreix els del cànnabis. Segons el *Diario Vasco*, les trucades als Centres de Control i Prevenció de Malalties dels EE.UU. per intoxicació de cànnabis sintètic⁴, augmentaren un 229% l'abril de 2015 respecte el mateix mes de 2014, passant de 1085 a 3572 trucades, i provocaren 15 morts en un mes. A Austràlia, el gener de 2015⁵, es produïren dos morts, i segons la Web d'*Energy Control* el 2014 es produïren "4 fallecimientos y 6 intoxicaciones no fatales en Suecia, asociadas al consumo de MDMB-CHMICA", un altre cannabinoide sintètic.

³ El PNSD fa referència exclusivament *Spice*, el cannabinoide sintètic més conegut.

⁴ *Diario Vasco*, 12 de juny de 2015 «Aumentan los casos de intoxicación por el cannabis sintético en EE UU.».

⁵ *The guardian*, 14 de gener de 2014 «[Two men dead in Queensland from suspected synthetic cannabis poisonig.](#)»

L'atropellament dels Drets Humans

A les guerres desapareixen els Drets Humans. Per tant, en una guerra a escala mundial contra les drogues, és obvi que els Drets Humans siguin constantment vulnerats, especialment entre els col·lectius més dèbils (joves, minories ètniques, col·lectius deprimits i consumidors problemàtics). El maltractament és producte de les estratègies policials i militars que provoquen violència, inseguretat, criminalització i marginació. Pel prohibicionisme sembla talment que els Drets Humans representin un aspecte secundari, així ho il·lustra el fet que només apareguin una vegada en els tractats internacionals de fiscalització⁶. En l'informe 2014, la UNODC estimà que al món entre 162 i 324 milions de persones (15-64 anys, entre el 3,5% i el 7% de la població mundial) havia consumit alguna substància fiscalitzada durant l'últim any. Els Drets Humans d'aquests consumidors es veuen amenaçats per advertències formals i informals, multes, tractament mèdic obligatori, condemnes de presó, tortura i fins pena de mort. El càstig depèn de cada país, essent violats sistemàticament en els Estats democràticament febles. En molts casos, això es converteix en una clara mostra de control social repressiu a totes les minories i a les persones que porten un estil de vida allunyat de l'hegemònic.

Les activitats relacionades amb l'eradicació de cultius atempten contra els Drets Humans dels camperols perquè es veuen obligats a desplaçar-se i se'ls condemna a una vida miserable. Per exemple, a Colòmbia s'estima en 4,9 milions les persones desplaçades, és a dir, el 7,8 % de la població del país (Becerra 2014:55). A l'Afganistan, alguns agricultors de la regió de Nangarhar, venen les seves filles per casar-les, i així pagar els deutes contrets (Count the cost 2014b:11). Els Drets Humans dels nens es vulnereu constantment, tot i que la defensa de la infància constitueix un argument central per justificar el prohibicionisme. A països productors com Mèxic, des de 2006 han mort més de 1.000 nens, més de 50.000 han perdut els seus pares, i una quantitat vergonyosa creix a la presó a causa de les condemnes dels seus progenitors (Barra i Joloy 2011). I, a Colòmbia, les fumigacions aèries amb glisofat perjudiquen severament la salut física i mental dels nens, en primer lloc, i també de molts adults.

La pena de mort és la vulneració més sòrdida dels Drets Humans. En els més de trenta països que la mantenen, cada any s'executen 1.000 persones (Gallahue i Lines 2010). Xina és el país que més assassinats realitza, i la majoria els fa coincidir amb el 26 de juny (Dia Internacional de la Lluita contra l'Ús Indegut i el Tràfic Il·lícit de Drogues). També a la Xina es vulnereu els Drets Humans mitjançant el "tractament" obligatori que consisteix en treballs forçats sota els efectes de l'abstinència. S'estima que el nombre de persones detingudes en centres de "tractament" s'eleva a 500.000 (Human Rights Watch 2009:8).

A Indonèsia la condemna per injectar-se és de 9 mesos de presó. Cambodja tortura amb descàrregues elèctriques i cops de porra sota el sol del migdia, on la violació és recurrent i el 25% dels torturats són nens (Count the Cost 2014b:6). Més de 40 països mantenen el càstig corporal com una opció de sentència. A Ucraïna als consumidors controlats per l'Estat se'ls impedeix obtenir el carnet de conduir (Wolfe i Malinowska-Sempruch 2004). També trobem exemples de vulneració dels Drets Humans a la Unió Europea, com al Regne Unit, que el 2012 va estudiar la possibilitat d'eliminar les prestacions socials als consumidors, i fins i tot les veus més obcecadades advoquen per l'esterilització dels drogodependents.

---

⁶ L'article 14 del Conveni de 1988, en relació a l'eradicació dels cultius considerats il·lícits.

El prohibicionisme vulnera els Drets Humans en empresonar consumidors, petits venedors i transportistes. A l'Estat espanyol, el 2011, hi havia 17.126 presos per delictes relacionats amb les drogues, això representa el 24,6% del total de la població penitenciària espanyola (Aebi i Delgrande 2014). El cost econòmic de cada pres és de 64,99 € al dia, per tant, el 2011 es malgastaren més de 406 milions d'euros. A EUA, l'any 2008, més de la meitat dels reclusos de les presons federals estaven condemnats per delictes relacionats amb les drogues. El cas de les dones és encara més greu perquè des de 1986 a 1996, s'incrementà un 888% el nombre de recluses (American Civil Liberties Union 2005). A l'Estat espanyol, l'abril de 2015 el 39,7% de les recluses complia condemna per delictes contra la salut pública⁷, la majoria immigrants que foren detingudes amb cocaïna en un aeroport. Les màfies exploten a persones, especialment dones, necessitats econòmicament que si són interceptades seran les úniques responsables del delictes. L'Estat espanyol es situa per sobre de la mitjana europea i d'Àsia central (28%), en nombre de recluses condemnades per delictes contra la Salut Pública, encara que en alguns països com Tadjikistan o Letònia s'arriba al 70% (Lakobishvilli 2012:11).

En relació a les detencions, a l'Estat espanyol l'any 2013 es van practicar 22.878 detencions per tràfic de drogues, el 56,28% per cànnabis i el 29,39% per cocaïna⁸, però és impossible saber quantes d'aquestes corresponen a venedors professionals i quantes a joves facilitadors de substàncies desvinculats del crim organitzat. No es pot obviar, a més, que moltes d'aquestes detencions han complicat la vida de persones que fins al moment vivien normalitzades, i en cap moment s'ha aconseguit l'objectiu prohibicionista.

Malgrat que a l'Estat espanyol el consum i la tinença de petites quantitats de drogues està despenalitzat els consumidors veuen vulnerats els seus Drets Humans a causa de la Llei Orgànica 1/1992 sobre Protecció de la Seguretat Ciutadana, que permet registres arbitraris i sancions administratives. L'any 2013 es van interposar 401.289 multes, de les quals el 87% fou per possessió o consum de cànnabis. Consums que no atempten contra la seguretat ciutadana ni degraden la cohesió social. Amb aquestes polítiques, en realitat l'Estat intenta regular la vida privada de les persones, ja que les multes afecten bàsicament l'economia del consumidor i només en casos anecdòtics modifiquen els consums.

Estigma i discriminació

En el moment de la construcció de la nació americana, els xinesos fumaven opi, els negres dels Estats del Sud preniën fàrmacs d'autor que contenien cocaïna, els mexicans fumaven marihuana, i els irlandesos, blancs però catòlics, bevien alcohol. Aquestes van ser les substàncies perseguides perquè, com ja hem apuntat, els protestants volien imposar a les poblacions de diferents orígens culturals, la seva cosmovisió moral basada en el puritanisme, el classisme i l'etnocentrisme (Díaz 1998:70). Fou relativament fàcil orquestrar el discurs de la perillositat entorn les drogues perquè els protestants posseïen el poder, és a dir, els mitjans de producció, els mecanismes de control social i també l'hegemonia, altrament dit, la capacitat d'orientar moralment la seva societat. Per tant, el prohibicionisme es fonamenta en

⁷ Web de «Estadística penitenciària del Ministerio del Interior.»

⁸ Dades procedents de l'Anuari estadístic 2013 del Ministeri del Interior.

un caràcter xenòfob i discriminador⁹, i això comporta que en l'actualitat representi un anacronisme ideològic, perquè a través d'estratègies estigmatitzadores regula la moral, i les llibertats individuals en societats individualistes i neoliberals (Lipovestky 2008). Malgrat aquest desfasament en relació al sistema de valors hegemònics (consumisme, presentisme, hedonisme...), "la droga" compleix la funció social de boc expiatori, perquè permet culpabilitzar-la de diversos problemes socials (atur, pobresa, dificultats en l'emancipació) a minories estigmatitzades.

Un cas de discriminació el trobem en les normes de circulació que regulen la conducció sota els efectes de les substàncies, que podria semblar un tema menor, però és significatiu. En el cas de l'alcohol és compatible conduir sempre que no es superi el llindar de 0,25 mg/l en aire aspirat i 0,5g/l en sang per a conductors en general, i de 0,15 mg/l i 0,3 g/l per a conductors novells. En canvi, la mera presència de metabòlits en l'organisme de drogues fiscalitzades, encara que no s'estigui sota els seus efectes, es castiga amb una multa de 1.000€ i la retirada de 6 punts del carnet de conduir (la meitat sobre el màxim de punts possibles). Hernández i Sotelo (2013:95) consideren que "els límits de concentració de cànnabis en sang (3,4 ng/ml) i en plasma (10 ng/ml) corresponen al mateix nivell d'alteració que 0,5 g/l de concentració d'alcohol". No disposar de cap llindar constitueix un greuge per als consumidors de cànnabis. I, en cas d'accident, s'atribueix la responsabilitat sense cap mena de dubte, al conductor sota els efectes d'una substància fiscalitzada (Gusfield 1981 a Douglas 1996:23). Demostrar a les asseguradores que el causant principal foren factors climàtics o terceres persones, i no les drogues, representa una tasca titànica. En el cas que els mitjans de comunicació se'n facin ressò, s'apuntarà de forma estigmatitzadora que el conductor anava "borratxo i drogat"¹⁰ i, per extensió, aquest tipus de notícies estigmatitzen a tots els consumidors com persones irresponsables i fins i tot com a criminals. A més, el control dels conductors suposa una despesa important perquè la tecnologia necessària per realitzar els test d'alcoholèmia i el "drogotest" van costar l'any 2015 uns 1,94 milions d'euros¹¹.

En relació als mitjans de comunicació, l'estigma cap als consumidors és evident. *Count the cost* (2014e:3) assenyalava com al Regne Unit durant el 2009 els mitjans de comunicació reportaren el 2% de les morts per alcohol, el 9% per heroïna, el 66% per cocaïna i el 106% per èxtasi, és a dir, en el cas de l'èxtasi es noticiaren més morts de les que es donaren realment. Això evidencia que les morts relacionades amb certes drogues són explicades amb més freqüència per la morbositat que produeixen, i això genera una imatge pejorativa dels consumidors. En el context espanyol, malgrat els esforços professionals i la publicació de codis de bones pràctiques periodístiques que assenyalen la necessitat d'evitar l'estigmatització dels consumidors de drogues, immigrants i persones amb problemes de salut mental, entre d'altres col·lectius, els mitjans de comunicació juguen un paper actiu en reproduir una imatge degradada dels consumidors, normalment associada a persones amb problemes de salut mental, inestables, i en última instància, perillosos.

Si els homes consumidors són estigmatitzats, en el cas de les dones l'estigma és per partida doble: un per drogodependent i l'altre per "mala dona". El doble estigma

⁹ Com queda molt clar en les primeres argumentacions dels partidaris de la prohibició, quan es discuteix si aquesta s'imposa o no a Filipines, on encara no fan servir el discurs més políticament correcte, suposadament "salubrista", que els permetrà ampliar el consens entorn a la mateixa. Veure Gamella & Martín (1992)

¹⁰ *El Mundo*, 19 de maig de 2015. «Muere un motorista arrollado por un conductor borracho y drogado».

¹¹ *La información*, 23 d'abril de 2014. «La DGT gastará 1,9 millones en mantener los equipos de detección de drogas»

és producte dels valors conservadors que les concep com unes irresponsables que abandonen el rol de “cuidadora”. Aquesta llosa comporta que siguin més reticents i tinguin més dificultats per accedir a tractament. En conseqüència l'estigma és profund i més durador (Martínez Redondo 2009). A nivell mundial, els delictes relacionats amb les drogues representen el primer motiu d'empresonament entre les dones.

En el cas de les classes més desfavorides, l'estigmatització és més accentuada perquè estan més exposades a relacionar-se amb activitats informals per poder sobreviure. Els “baixos fons” representen els barris on es ven i compra més substàncies, i per tant, reben més pressió policial, a més estan més exposats al risc de desenvolupar problemes. Unes dades reveladores les ofereix Stevens (2011) en assenyalar que la probabilitat de desenvolupar una dependència és un 82% més alta en els barris pobres de Nova York, i la possibilitat d'arrest a Brownsville (Brooklyn) per possessió de cànnabis es 150 vegades més alta que la zona més rica de l'Upper East Side (Manhattan).

A l'Estat espanyol, un altre cas d'estigmatització correspon als test de drogues que realitzen algunes empreses, especialment durant el procés de selecció de personal. El simple positiu pot ser motiu d'exclusió de la selecció o acomiadament de la feina. Aquest fenomen ha cridat poc l'atenció, però és una clara discriminació cap als consumidors, perquè s'assumeix que representa un risc per a l'empresa i és un mal treballador. Tot i que els test de drogues només estan justificats legalment si hi ha sospita de drogodependència i es disposa del consentiment del treballador, a la pràctica funcionen com estratègies de control als consumidors que veuen coartades les possibilitats de treballar. Per tant, la vàlua laboral es veu infravalorada per l'ús de drogues fiscalitzades, sense que aquestes afectin, en la majoria de casos, l'eficiència laboral.

Dispendi de fons públics i rentat de capitals

La ingent quantitat de recursos econòmics públics destinats a la lluita contra les drogues constitueix un dispendi que, en el context actual de manca de recursos públics, resulta intolerable. Count the Cost (2014d: 3) l'estima en uns 100.000 milions de dòlars anuals. Els EUA han invertit en el sistema de fiscalització 1 bilió (europeu) de dòlars des de 1961, i anualment gasta 15.000 milions en accions relacionades contra les drogues, dels quals el 50% es destina al control militar i policial. La intervenció a l'Afganistan, que va tenir múltiples propòsits, entre els que hi havia l'eradicació del cultiu de l'opi, li va costar als EUA 557.000 milions de dòlars (Belasco 2011). El Regne Unit, si es compara amb els EUA, presenta un repartiment més equitatiu perquè dels 1.100 milions de lliures esterlines destinades a “les drogues”, la major part s'inverteixen en prevenció i tractament, i poc més de 300 milions en el control de l'oferta (Davies 2011). Si es regulés el mercat del cànnabis a Anglaterra i Gal·les, l'Estat ingressaria 1.051 milions de lliures esterlines (Bryan, Del Bono i Pudney 2011:107). El 2009, Mèxic va malgastar 9.000 milions de dòlars en la lluita contra el “narco” (Keefer i Loayza 2010), per cert, amb uns efectes letals per a la població. A l'Estat espanyol no disposem d'un càlcul mínimament vàlid per conèixer quant costa anualment el control de l'oferta. El càlcul és complex perquè més enllà de les unitats especials destinades a la lluita contra el tràfic de drogues (tampoc es disposa del nombre d'efectius de cada unitat), qualsevol força de seguretat de l'Estat, policies autonòmiques i policies locals pot actuar contra l'oferta. Si el pressupost destinat al control de la demanda a tot l'Estat

és de 363 milions d'euros, la quantitat destinada al control de l'oferta no hi ha dubte que és molt superior.

El lucratiu negoci de les drogues està en mans de multinacionals del comerç il·legal de drogues, anomenat “narcotràfic”. La UNODC estimà, el 2005, el valor anual del mercat global de les substàncies fiscalitzades en 13.000 milions de dòlars en el nivell de producció, en 94.000 en el comerç a l'engròs (comparable amb el comerç mundial de productes tèxtils) i en 332.000 les ventes al detall¹² (Count the Cost 2012:9). Aquestes estimacions tenen 10 anys i l'economia de les drogues tendeix a una lleugera expansió, com ho assenyala *worldometers.info* que eleva la suma del negoci al detall a 400.000 milions el 2014.

La lògica prohibicionista apunta que a major pressió sobre els països productors menor disponibilitat. Això és totalment fals perquè les estratègies militars produeixen l'efecte globus, és a dir, “si les autoritats apliquen mesures enèrgiques contra la producció, tràfic o comercialització de les drogues en un lloc, llavors l'activitat atacada es desplaçarà a una altra ubicació sense causar als seus participants més que un inconvenient temporal” (Reuter 2014:34). La lògica de l'oferta i la demanda davant uns preus elevats comporta que nous productors i traficants s'involucrin en el mercat, la qual cosa fa augmentar l'oferta i disminuir els preus, encara que en moltes ocasions la disponibilitat es regula perquè les organitzacions criminals eliminen la competència mitjançant la violència. La UNODC (2011:7) estimà el 2009 que el 20% dels capitals procedents d'activitats il·lícites es generaven pel tràfic de drogues. Això equival entre el 0,4% i el 0,6% del PIB mundial, és a dir, entre 323.000 i 348.000 milions de dòlars. Milions disponibles pel blanqueig de capitals en el sistema financer mundial. En relació al PIB, el cas més extrem es troba a l'Afganistan, on el 52% del seu PIB procedeix del cultiu i manufactura de l'opi, però això tampoc ha de sorprendre en un país on l'opi és set vegades més rentable que el blat (UNODC 2010).

El cost d'oportunitat de la fiscalització representa un altre dany econòmic, poc reconegut ni estudiat. Els detinguts i els condemnats a penes de presó deixen de participar de l'economia formal amb la conseqüent pèrdua de capitals. En el cas dels EUA, el 2004, l'*Office of National Drug Control Policy* (ONDCP), estimà la productivitat perduda en 40.000 milions de dòlars anuals. A l'Estat espanyol no hi ha dades sobre el cost d'oportunitat de la fiscalització. En relació als presos podem calcular les següents dades: segons l'INE durant l'últim trimestre de 2014, quan l'Estat espanyol tenia 13.085 presos per delictes contra la salut pública, el cost laboral per treballador i mes era de 2.638,80 euros. En el cas que tots els presos haguessin treballat, i la mitjana del cost laboral dels treballadors presos coincidís amb la mitjana de l'INE, en l'economia espanyola varen deixar de circular 34.528.698 euros mensuals, és a dir, més de 431 milions d'euros anuals. En l'últim trimestre de 2014 cada treballador ingressava a la Seguretat Social 646,96 euros al mes, això suposa 8.465.471,6 euros al mes, és a dir, més de 101 milions l'any¹³.

Les drogues fiscalitzades suposen una despesa per l'erari públic. Les reformes polítiques podrien invertir aquesta situació, i en comptes de reportar

¹² Aquesta disparitat de preus en cada una de les transaccions de substàncies declarades il·lícites, mostra com els agricultors són qui menys guanyen. Es calcula que aquest reben l'1% dels beneficis del tràfic de drogues mundial (Count the cost, 2014e: 12).

¹³ És clar que aquí caldria considerar quants d'aquests presos tindrien cabuda realment al mercat laboral legal: podem fer la hipòtesi que, almenys una part dels condemnats per tràfic estan omplint un nínxol de treball completament desregulat que no deixa de ser funcional al conjunt del sistema econòmic tal com funciona en l'actualitat.

beneficis exclusivament a les xarxes del narcotràfic es convertirien en ingressos per a l'Estat. Als Països Baixos, tot i que la venda de cànnabis en *coffee-shops* no tributa, les administracions neerlandeses ingressen pel pagament de les taxes d'activitat dels mateixos uns 400 milions d'euros anuals (Grund i Breeksema 2013:52). Segons Count the Cost (2014d) els *coffee-shops* facturen cada any uns 1.600 milions d'euros. El Ministeri d'Economia neerlandès estima que, si la producció i la venda de cànnabis estiguessin gravades amb impostos, a més de reduir el cost del control de l'oferta, l'Estat ingressaria almenys uns 260 milions d'euros l'any (Grund i Breeksema 2013:53). La manca de regulació dels treballs de producció i venda de drogues suposa un altre cost d'oportunitat per a l'economia formal espanyola. Barriuso (2011:6) estimà que si un milió de persones compressin en clubs cannàbics, es crearien 7.500 llocs de treball directes i 30.000 indirectes que aportarien a l'economia formal uns 155 milions d'euros en cotitzacions a la Seguretat Social, es pagarien 55 milions d'IRPF, 58 en impostos de societats i 100 en concepte d'IVA, en definitiva, un total de 367 milions. Aquestes dades serien molts més elevades si el cànnabis pagués un impost especial, com així el paga el tabac o l'alcohol.

Xarxes criminals, conflicte i corrupció

El comerç il·legal de drogues i les bandes criminals representen una seriosa amenaça per als sistemes democràtics. Els traficants prefereixen operar en àrees de producció i trànsit amb una escassa infraestructura econòmica i governamental on la violència i l'extorsió són el *modus operandi* habitual. A Mèxic, des de l'any 2006, s'han produït més de 36.000 morts resultat de la guerra contra les drogues, de les quals 1.300 són menors d'edat i 4.000 dones (Count the cost 2014a:4; 2014c). Altres fonts eleven la quantitat de morts fins gairebé els 150.000 (González Bustelo 2014).

En relació a la corrupció, a Colòmbia, segons el Banc Mundial, l'any 2002 es pagaren suborns en el 50% dels contractes públics. Un altre informe estimà el cost de la corrupció en aquest país en 2.600 milions de dòlars anuals, l'equivalent al 60% del seu deute (Count the cost 2014a:5). El "narcotràfic" també provoca un cost d'oportunitat perquè es desincentiva tant la inversió estrangera com la interna, i en conseqüència, el desenvolupament econòmic es veu profundament afectat. L'aplicació de mesures punitives no l'atura perquè, com ja hem esmentat, quan es pressiona a un territori, les bandes es desplacen a altres llocs més segurs on continuar l'activitat (efecte globus). Una mostra de l'efecte globus són les fumigacions aèries, a Colòmbia el 2004 es fumigaren 1.300km² de cultiu de coca, però l'àrea total conreada es manté intacta perquè les plantacions es desplaçaren cap a zones menys accessibles.

La situació de l'Estat espanyol dista enormement dels països llatinoamericans, encara que el control de l'oferta possibilita la corrupció de les forces de seguretat i la seva implicació en el tràfic de drogues. Usó (1996:365-375) recopilà 170 notícies relatives al període 1990-1995 on les forces de seguretat estaven implicades en venda de drogues, desaparició de decomisos, suborns i corrupteles de tota índole. De fet, són recurrents les notícies de corrupció policial. Un dels últims casos més sonats fou la detenció del cap d'Estupefaents de Múrcia¹⁴. És impossible calcular

---

¹⁴ *El Mundo*, 14 de desembre de 2014. «Prisión para el jefe de Estupefacientes de la Policía de Murcia por desviar droga a confidentes».

quants casos de corrupció policial transcendeixen a l'opinió pública i quants no són mai descoberts, però independentment del percentatge, queda clar que el control de l'oferta prohibicionista possibilita la corrupció.

El blanqueig de capitals constitueix l'última baula de la cadena del "narcotràfic", perquè permet invertir en negocis legals grans quantitats de capitals procedents del tràfic de drogues (OEA 2013:57). Les sumes són vertiginoses. Per exemple: els càrtels mexicans blanquejaren 18.000 milions de dòlars el 2011 i els colombians, 39.000. El blanqueig es realitza mitjançant una complexa xarxa d'empreses tapadora, encara que és recurrent, sinó inevitable, la complicitat dels bancs i del sistema financer. Com el cas Wachovia (Vulliamy 2011), un dels bancs més potents dels EUA, que incomplí reiteradament les lleis bancàries i permeté la transferència cap als seus comptes de 378.4000 milions de dòlars vinculats al narcotràfic de Mèxic. La sanció imposada per les autoritats federals fou ridícula: la confiscació de 110 milions de dòlars i una multa de 50 milions, és a dir, el 2% dels guanys de 2009. Un altre cas encara més ignominiós fou el de HSBC: el 2012 se'l va intervenir per realitzar transaccions des de Mèxic per un valor de 670.000 milions de dòlars procedents del narcotràfic, la multa total va ascendir a 1.900 milions. Però es desestimà prendre cap acció penal contra els executius d'HSBC perquè "l'escala dels actius, subsidiaris i inversions de l'HSBC implicaria que el sistema financer mundial podria desestabilitzar-se, en poques paraules, el banc era massa gran per ser processat judicialment" (Count the cost 2014d:10).

Conseqüències ambientals

El sistema de fiscalització mundial provoca multitud de danys al medi ambient. A tall d'exemple, la producció clandestina de clorhidrat de cocaïna a Colòmbia, a principis de segle, provocà l'abocament de 370.000 tones de químics al medi ambient, amb la conseqüent contaminació de les aigües fluvials i el risc per a la flora, la fauna i les persones. En el mateix sentit, les fumigacions, en la majoria de casos amb agents tan tòxics com el glisofat, amenacen la biodiversitat, posen en perill ecosistemes irremplaçables, destrueixen els hàbitats d'animals protegits i eliminen les collites d'aliments bàsics (Count the Cost 2014f). Segons Acebedo (2008:5) a Colòmbia el 2004 per eradicar una hectàrea de cultiu de coca se'n fumigaven 22. La recerca de nous terrenys allunyats de l'abast de les fumigacions, provoca el desplaçament cap a parcs naturals amb la inevitable desforestació producte de la preparació del terreny per cultivar.

Les conseqüències ambientals del prohibicionisme les pateixen amb més incidència els països productors. Això no implica que la producció de cànnabis a l'Estat Espanyol estigui exempta de pol·lució i perjudicis pel medi ambient. En aquest sentit, és especialment preocupant la producció de marihuana mitjançant cultius d'interior. El prohibicionisme ha obligat als cultivadors a buscar formes més segures per plantar-la, tant per evitar intervencions policials com robatoris. En els cultius d'interior les plantes creixen gràcies a focus de gran potència totalment insostenibles, perquè l'energia elèctrica que gasten genera quantitats elevades de CO₂. Mills (2011) arribà a la conclusió que un porro de cànnabis (0,33 gr.) cultivat en un interior connectat a la xarxa de l'Estat de Califòrnia generava 900 grams de CO₂, l'equivalent a la despesa d'una bombeta de 100 watts durant 17 hores, és a dir, produir un quilo de marihuana d'interior genera 2.721 quilos d'emissions de CO₂.

Al'Estat espanyol es desconeix quina és la producció de marihuana d'interior, encara que hipotitzem que representa la immensa majoria. En un país que gaudeix d'una quantitat generosa d'hores de sol i un clima que permet el cultiu d'exterior, els cultius d'interior representen un factor de pol·lució ambiental que la derogació del prohibicionisme permetria mitigar. Una collita d'interior d'1 m², necessita d'uns 1.000kwh i genera 622kg de CO₂. Si produir un gram de marihuana crea 1,25 kg de CO₂ amb l'energia necessària per produir 500g un cotxe estàndard podria recórrer 1.500 km. Si estimem (càlcul conservador) que a l'Estat espanyol es conrea 100 hectàrees (1.000.000m²) de marihuana d'interior l'any, es podria recórrer 1.500 milions de quilòmetres, és a dir, es podria anar i tornar 5.000 vegades de la Terra al Sol.

Conclusions

El prohibicionisme no només està lluny de complir els objectius que proposa sinó que produeix una societat més violenta i injusta. La reforma de les polítiques de drogues esdevé urgent. Els primers passos ja s'han donat a l'Uruguai i a 5 estats dels EUA (Colorado, Washington, Oregon, Alaska i el Districte de Columbia). Tot i això, només estan centrades en el cànnabis, per tant, queda un llarg camí per recórrer si es volen implementar polítiques de drogues justes, assenyades i pragmàtiques¹⁵.

Derogar el prohibicionisme i regular les drogues mitjançant estratègies adients permetria millorar la salut pública perquè els consumidors poguessin utilitzar les drogues amb unes condicions higièniques adequades, evitant infeccions i altres complicacions derivades de les nefastes condicions d'ús encara predominants. En l'actualitat, el prohibicionisme constitueix una gran amenaça a la Salut Pública: drogues adulterades, consumidors exposats a les malalties, prevenció d'ordre moral sense cap tipus d'eficàcia (i ètica), recerca sotmesa a les voluntats polítiques, i aparició de noves drogues més perilloses. En aquest sentit, l'any 2014, segons el EMCDDA a tot Europa es notificaren 101 substàncies noves. L'aparició de drogues desconegudes representa un efecte indesitjat del prohibicionisme, perquè es venen als consumidors amb uns efectes i conseqüències totalment imprevisibles. Sembla clar que la regulació comportaria la quasi desaparició de la demanda de drogues no fiscalitzades que es revelen altament nocives per la salut, ja que no tindrien sortida al mercat.

En un món profundament injust i desigual, els Drets humans es veuen contínuament atropellats, i el prohibicionisme hi contribueix enormement. Les estratègies militars provoquen violència i el desplaçament de persones cap a territoris més segurs. La regulació de les substàncies, un model alternatiu al prohibicionisme, ha d'oferir oportunitats de millora en la qualitat de vida dels col·lectius més vulnerables, ja que implica l'abolició de la pena de mort, la tortura, el tractament obligatori i el càstig físic. Un nou escenari de les polítiques de drogues ha de possibilitar el canvi en la percepció social dels consumidors de drogues, amb la finalitat d'evitar l'estigmatització i la criminalització. Els consumidors han de deixar de funcionar com a boc expiatori dels problemes socials que ells no han ocasionat i se'ls ha de brindar l'oportunitat de viure amb unes condicions dignes, abolint les pràctiques discriminatòries cap a ells.

---

¹⁵ De tota manera, caldria veure si tots els models proposats, sobretot alguns dels iniciats als EUA, que van pel negoci "pur i dur", podrien entrar en aquestes categories, doncs no s'acaba de veure com encaixarien amb la Salut Pública i els Drets Humans.

En relació a la qüestió econòmica, ja hem vist que la guerra “contra la droga” costa cada any més de 100.000 milions de dòlars al món, quantitat que es podria destinar a la millora de la prevenció, tractament i recerca en l'àmbit de les drogues –perquè els esforços s'han de dirigir a pal·liar i minvar el màxim possible els danys que alguns consums de substàncies sempre poden produir–, així com en altres àmbits de les polítiques socials. Disposar d'aquesta quantitat de diners representaria una millora econòmica que podria afavorir la cohesió social, perquè a més de l'estalvi en el sistema policial, judicial i penitenciari, s'obtidrien ingressos per la venda de drogues. I, en relació al rentat de capitals, el sistema bancari mundial és proactiu en buscar capitals provinents de mercat il·lícits, com el cas HSBC. Una mirada crítica assenyala el mercat financer mundial com a soci necessari i co-responsable del “narcotràfic”, que mitjançant operacions mancades d'ètica, s'enriqueix sense que poc els importi els damnificats de la guerra contra “la droga”.

Això últim ens porta al que plantejàvem en començar: hi ha una lògica profunda, de tipus econòmic i socio-polític, que ha mantingut durant molts anys aquest sistema de control social “dur” que és el prohibicionisme, i que podríem sintetitzar així:

- El prohibicionisme i l'anomenat “narcotràfic” serien un “model ideal”, en el sentit “weberian” de l'economia de les societats neoliberals, ja que és un sector totalment desregulat, en què les taxes de beneficis són immenses, i que, en tot cas, només necessitaria l'Estat per reprimir els seus damnificats (Romaní 2005). Això actualment és realitzat per les pròpies “empreses de la violència” que fan possible aquesta activitat, moltes vegades en connivència amb sectors de certs Estats.
- Des de l'Antropologia Política i l'anàlisi històrica sabem, però, que tota estructura de poder, per mantenir-se en el temps, necessita dotar-se de legitimitat. Potser els costos del prohibicionisme han afectat durant massa temps a massa gent, fins i tot a grups amb cert poder, alguns dels quals semblen confluir amb els afectats que hem vist al llarg de l'article, per plantejar alternatives a la situació.
- La mateixa existència d'avaluacions diverses de tots aquests costos ens parla de la capacitat d'organització de grups que fa molts anys que resisteixen al prohibicionisme¹⁶, juntament amb actors que fins fa poc temps eren a “l'altra banda”, ja que una de les principals preocupacions del prohibicionisme ha estat la d'intentar bloquejar qualsevol tipus d'avaluació seriosa de les seves polítiques.
- El prohibicionisme, doncs, sembla contradictori amb algunes orientacions ideològiques del neoliberalisme, com l'hedonisme o el consumisme que, estimulants contínuament el desig, fan possible el gran mercat global, la qual cosa que requereix, també, trobar alternatives a les actuals polítiques de drogues que no es lliurin acríticament a les pulsions del neoliberalisme.
- Si esmentem això és perquè creiem que no es pot anar a preconitzar noves polítiques amb ingenuïtat, si no que cal tenir clar els criteris bàsics a partir de les que s'haurien de desenvolupar: la Salut Pública i els Drets Humans, a partir de processos de participació popular que facilitin uns bons nivells de cohesió social.

---

¹⁶ Facilitada sens dubte per l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Referències bibliogràfiques

- ACEBEDO, B. *et al.* (2008) *Ten Years of Plan Colombia: An Analytic Assessment*, London: The Beckley Foundation.
- AEBI, M. i DELGRANDE, N. (2014) *SPACE I – Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison populations. Survey 2012*, Strasbourg: Council of Europe.
- AMERICAN CIVIL LIBERTIES UNION (2005) *Caught in the Net: The Impact of Drug Policies on Women and Families*, Washington: ACLU.
- BARRA, A. i JOLOY, D. (2011) Children: The forgotten victims in Mexico's drug war. A Barrett, D., (ed) *Children of the Drug War: Perspectives on the impact of drug policies on young people*, New York i Amsterdam: International Debate Education Association, iDebate.
- BARRIUSO, M. (2011) "Los clubes sociales de cannabis en España". *Serie reforma legislativa en materia de drogas TNI 9*, pp.1-7.
- BECERRA, L. (2014) "Abordando los costos de la prohibición: Poblaciones desplazadas internamente en Colombia y México". A Collins, J (ed) *Acabando la Guerra contra las drogas*, London: LSE Ideas, pp. 53-58.
- BELASCO, A. (2011) *The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11*, Washington: Congressional Research Service.
- BERNABEU, J. i SEDÓ C. (2013) "La reducción de riesgos en el marco escolar". A Martínez Oró, D. P i Pallarés, J. (eds), *De riesgos y placeres. Manual para entender las drogas*. Milenio: Lleida, pp 157-168.
- BOURGOIS, P., (2002) «Anthropology and epidemiology on drugs: the challenges of cross-methodological and theoretical dialogue», *International Journal of Drug Policy*, 13: 259- 269.
- BRYAN, M., DEL BONO, E. i PUDNEY T. (2011) *Licensing and regulation of the cannabis market in England and Wales*, London: Beckley Foundation.
- COLLINS, J. (2014a). "Resumen ejecutivo", A Collins, J. (ed) *Acabando la Guerra contra las drogas*, London: LSE Ideas, pp. 5-6.
- COLLINS, J. (2014b) "La economía de una nueva estrategia global", A Collins, J (ed) *Acabando la Guerra contra las drogas*, London: LSE Ideas, pp. 7-15.
- COUNT THE COST (2012) *The alternative world drug report*, London: Count the Cost.
- COUNT THE COST (2014a) *Socavando el desarrollo y la seguridad internacional, incrementando el conflicto*, London: Count the Cost.
- COUNT THE COST (2014b) *Socavando los Derechos Humanos*, London: Count the Cost.
- COUNT THE COST (2014c) *Creando delitos, enriqueciendo a criminales*, London: Count the Cost.
- COUNT THE COST (2014d) *Desperdiciando miles de millones de dólares y socavando las economías*, London: Count the Cost.
- COUNT THE COST (2014e) *Promoviendo el estigma y la discriminación*, London: Count the Cost.

- COUNT THE COST (2014f) *Causante de Polución y Deforestación*, London: Count the Cost.
- COUNT THE COST (2014g). *Amenazando la salud pública, difundiendo enfermedades y muerte*, London: Count the Cost.
- DAVIES, C. (2011) *United Kingdom drug situation: annual report to the EMCDDA*, Luxemburgo: Publicaciones de la Unión Europea.
- DE LA FUENTE, L., BRUGAL, T., DOMINGO-SALVANY, A, BRAVO, M.J., NEIRA-LEÓN M. I BARRIO. G. (2006) “Más de treinta años de drogas ilegales en España: una amarga historia con algunos consejos para el futuro”, *Revista Española de Salud Pública* 80 (5), pp. 505-520.
- DÍAZ, A. (1998) *Hoja, pasta, polvo, roca. El consumo de los derivados de la coca*, Bellaterra: Servei de Publicacions de la UAB.
- DOUGLAS, M. (1996) *La aceptabilidad del riesgo según las ciencias sociales*, Barcelona: Paidós, (Original 1986).
- DUFF, C. (2011) “Reassembling (social) contexts: New directions for a sociology of drugs”, *International Journal of Drug Policy* 22 (6), pp. 402-404.
- ENCOD (1998) “Por una política de drogas justa y eficaz”, Manifiesto [Two men dead in Queensland from suspected synthetic cannabis poisonig](#).
- EPELE, M. (2010), *Sujetar por la herida. Una etnografía sobre drogas, pobreza y salud*. Buenos Aires, Paidós.
- FONTANA, J. (2011) *Por el bien del imperio. Una historia del mundo desde el 1945*. Barcelona, Pasado y Presente.
- GALLAHUE, P. I LINES, R. (2010) “*The Death Penalty for Drug Offences: Global Overview*”, London: International Harm Reduction Association.
- GAMELLA, J.F. (1991) «Drogas: la lógica de lo endovenoso», *Claves de Razón Práctica*, 18: 72-80.
- GAMELLA, J.F. I MARTÍN, E. (1992) “Las rentas de Anfión: el monopolio español del opio en Filipinas (1844-1898) y su rechazo por la administración norteamericana”. *Revista de Indias, CSIC, Vol. 194: 61-106*.
- GCDP Global Commission on drug policy (2012) *La Guerra contra las drogas y el VIH/SIDA: Cómo la criminalización del uso de drogas fomenta la Pandemia Global*, Rio de Janeiro: GCDP.
- GCDP Global Commission on drug policy (2014) *Asumiendo el control: Caminos hacia las políticas de drogas eficaces*, Rio de Janeiro: GCDP.
- GONZÁLEZ BUSTELO, M. (2014) *Narcotráfico y crimen organizado ¿Hay alternativas?*, Barcelona: Icaria.
- GRUND, J.P. I BREEKSEMA, J. (2013). *Coffe Shops and compromise. Separated illicit Drug Markets in the Netherlands*, New York: Open Society.
- GUSFIELD, J. (1981) *The culture if public problems: Drinking, driving and the Symbolic Order*, Chicago: Universidad de Chicago.
- HERNÁNDEZ, S. I SOTELO, J. (2013). “Argumentos para el debate sobre la legalización de la marihuana en México”. *Entreciencias* 1 (2), pp. 169-176.
- HUMAN RIGHTS WATCH (2009) *Donde la Oscuridad No Conoce Límites*.

Encarcelamiento, Maltrato y Trabajos Forzados como Rehabilitación por Drogas en China, 2010. Nova York: HRW.

IDPC (2012) *Guia sobre políticas de drogas*, London: IDPC.

KEEFER, P. I LOAYZA, N. (2010) *Innocent Bystanders: developing countries and the war on drugs*, Washington: World Bank.

LAKOBISHVILLI, E. (2012) *Cause for Alarm: The Incarceration of Women for Drug offences in Europe and Central Asia, and the need for legislative and Sentencing reform*. Londres: Harm Reduction International.

LIPOVESTKY, G. (2008) *La felicidad paradójica*, Anagrama: Barcelona. Original 2007.

MARTÍNEZ REDONDO (2009) *Extrañándonos de lo «normal». Reflexiones feministas para la intervención con mujeres drogodependientes*, Madrid: Horas y horas.

MARTÍNEZ ORÓ, D.P. (2015) *Sense passar-se de la ratlla. La normalització dels consums de drogues*. Barcelona, Bellaterra.

MEJÍA, D. I RESTREPO, P. (2014) *¿Por qué está colapsando la prohibición estricta? Una perspectiva desde los países productores y de tránsito*, London: LSE Ideas.

MENÉNDEZ, E.L (1998) «Estilos de vida, riesgos y construcción social. Conceptos similares y significados diferentes», *Estudios Sociológicos*, XVI, 46, pp. 37-67.

MENÉNDEZ, E.L., (2012), “Sustancias consideradas adictivas: prohibición, reducción de daños y reducción de riesgos”, *Salud Colectiva*, volumen 8, 3, pp. 9-24

MILLS, E. (2011) *Energy Up in Smoke: The Carbook Footprint of Indoor Cannabis Production*. Disponible a http://evan-mills.com/energy-associates/Indoor_files/Indoor-cannabis-energy-use.pdf

MIRÓ, G. (2014) “Daño social y políticas del Estado: un análisis de las políticas de drogas como causantes de grave daño social” *Revista Crítica Penal y Poder*, 7, pp. 149-178.

MOORE, D. (2010) “Beyond disorder, danger, incompetence and ignorance: Rethinking the youthful subject of alcohol and other drug policy”, *Contemporary Drug Problems* 37 (3), pp. 475-498.

OEA. Organización de Estados Americanos (2013) *El problemas de las drogas en las américas*. Washington: OEA.

PALLARÉS, J. (1995), *La dolça punxada de l'escorpí. Antropologia dels yonquis i de l'heroïna a Catalunya*. Lleida, editorial Pagès.

REUTER, P. (2014) “La movilidad del tráfico de drogas”, A Collins, J. (ed) *Acabando la Guerra contra las drogas*, London: LSE Ideas, pp. 34-42.

ROMANÍ, O. (1999) *Las drogas, sueños y razones*. Barcelona, Ariel (2ª ed. 2004).

ROMANÍ, O. (2005). “Globalización, anti-globalización y políticas de reducción de daños y riesgos”, *Eguzkilore, Cuaderno del Instituto Vasco de Criminología*, nº 19: 91-103.

SEELY, K., LAPOINT, J., MORAN, J. I FATTORE. L. (2012) “Spice drugs are more than harmless herbal blends: A review of the pharmacology and toxicology of

synthetic cannabinoids” *Neuro-Psychopharmacology & Biological Psychiatry* 39, pp. 234–243.

STEVENS, A. (2011) Background Noise: Drugs, poverty and inequality. http://www.ihra.net/files/2010/05/02/Presentation_21st_C14_Stevens.pdf

UNODC (2005) *World Drug report 2005*, Viena: UNODC.

UNODC (2010) Encuesta sobre opio en Afganistán, Viena: UNODC.

UNODC (2011) *World Drug report 2011*, Viena: UNODC.

UNODC (2014) *World Drug report 2014*, Viena: UNODC.

USÓ, J. C. (2006) *Drogas y cultura de masas. España 1855-1995*, Madrid: Taurus.

VULLIAMY, E. (2011) “How a big US bank laundered billions from Mexico’s murderous drug gangs”, *The Guardian*, 03/04/11. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/apr/03/us-bankmexico-drug-gangs>.

WOLA (2010) *Sistema sobrecargados. Leyes de drogas y cárceles en America latina*, Washington: TNI/Wola.

WOLFE, D. i MALINOWSKA-SEMPRUCH, K. (2004) *Illicit drug policies and the global HIV epidemic: Effects of UN and national government approaches*, New York: Open Society Institute,

© Copyright David Pere Martínez Oró, 2016

© Copyright Oriol Romaní Alfonso, 2016

© Copyright *Quaderns-e de l’ICA*, 2016

Fitxa bibliogràfica:

MARTÍNEZ ORÓ, David Pere & ROMANÍ ALFONSO, Oriol (2016), “Els danys de les polítiques prohibicionistes en l’àmbit de les drogues”, *Quaderns-E de l’Institut Català d’Antropologia*, 21(1), Barcelona: ICA, pp 33-49. [ISSN 169-8298].

